

3. októbra 1971 oslávil popredný český estetik, univerzitný profesor a doktor vied PhDr. Mirko Novák významné jubileum — dožil sa sedemdesiatich rokov. Pri tejto príležitosti — okrem srdečného blahoželanía a pránia veľa zdravia a sviežosti — pociťujeme potrebu trochu sa zamyslieť nad jeho významom pre československú estetiku 20. storočia, i nad jeho dielom, hoci ešte vôbec nie je uzavreté.

Profesor Novák, ešte donedávna člen katedry estetiky na filozofickej fakulte v Prahe, nie je u nás neznámy. I mnohí z najmladších absolventov estetiky mali to šťastie počúvať jeho univerzitné prednášky, a jeho práce venované problémom estetiky a umenia pozná prakticky každý, kto sa len trochu zaujíma o tieto odbory. Profesor Novák vždy živo reagoval na aktuálnu umeleckú problematiku, a to nielen z hľadiska čisto odborného, úzko špecializovaného záujmu, ale aj ako všestranne kultivovaný, vzdelaný človek. Jeho články z oblasti kultúrnej publicistiky sú iste známe aj širšej verejnosti. Má živý vzťah i k Slovensku, kde v tridsiatych rokoch pôsobil na filozofickej fakulte v Bratislave a tam sa aj habilitoval. Pred nedávnom sa tiež aktívne zúčastnil (ako predseda prípravného výboru) na založení významnej inštitúcie: Českej spoločnosti pre estetiku pri ČSAV. Po jej ustanovení bol zvolený za predsedu jej výboru a reprezentuje tak u nás — popri ostatných významných členoch — estetiku ako disciplínu v celonárodnom i celoštátnom meradle. Reprezentatívnu úlohu má však i na medzinárodnom fóre — ako člen niektorých spoločností a účastník medzinárodných kongresov a sympózií o estetike.

Mirko Novák je vzácny a múdry človek; hodnotíme u neho najmä jeho postoj k otázkam estetiky, citlivosť pre problémy a potreby umenia a hlboké porozumenie pre jeho typicky ľudské stránky a hodnoty.

Estetiku chápe ako skutočne spoloč-

skú vedu, pri ktorej akceptuje humanistickú orientáciu: „Myslím, že se shodneme v tom, že estetika je jednou z vied o človeku práve jako člověku v jeho lidské totalitě. Je jednou z takzvaných sciences humaines, ...“. Týmto postojom sú determinované okruhy otázok, ktoré si ako autor kladie, i zvláštny živý charakter jeho prác. Princíp humanizmu ho zrejme tiež vždy viedol k maximálnej tolerancii i k iným autorom, k ich prístupom k otázkam umenia a estetična: „... tolerance ke všem seriózním přístupům k předmětu tu nemá jenom význam morální, není jenom požadavkem vědecké etiky a kulturnosti, ale umožňuje i nové vědecké výhledy, rozvíjí diskusi, podněcuje přezkoušení a konfrontaci koncepcí a v tom smyslu má i svůj význam noetický a snad i metodologický.“ Tieto zásady mu však nikdy nebránili v nekompromisnom požadovaní racionálneho, skutočne vedeckého uvažovania o estetických problémoch. On sám sa hlási priamo¹ i celým svojim dielom k tradíciám českej vedeckej estetiky.

Profesor Novák sa nikdy neusiloval o systematické rozpracovanie estetiky: sám označuje svoj prístup ako pozornosť „vybraným“ otázkam.² Možno však povedať, že jeho bádatelský záujem rovnako obšahol estetickú problematiku v celej šírke. — Priebežne venoval pozornosť všeobecnej estetike ako vedeckej disciplíne, ktorá je „spíše disciplinou normy studující než normy vyhlášující“, predmetu a metódam estetiky, otázkam krásna a umenia³, umeleckému i mimoumeleckému estetičnu. Dokázal pritom tvorivo rozvinúť niektoré vedecké, hlavne však filozofické aspekty estetiky. Upozornil na gnozeologický roz-

¹ V predslove k práci *Od skutečnosti k umění*, naklad. ČSVU, Praha 1965.

² Otázky estetiky v přítomnosti i minulosti, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

³ Napr. v štúdií *Le Corbusierova prostorová estetika*, naklad. České akademie věd a umění, Praha 1929.

diel hľadísk programovej a všeobecnej estetiky (jeho slovami: „programově normující a vědecké“). Rovnako sa však zaoberal dejinami estetiky, hlavne gréckej a českej — v prácach *Vznik pojmu krásna u řecké filosofii*⁴ i v spomínaných *Otázkách estetiky v přítomnosti i minulosti; speciálně českou estetikou* potom v knihe *Česká estetika. Od Palackého po dobu současnou* (Praha 1941) a v štúdiu *Palacký filosof a estetik*, vydané v Prahe roku 1938 vlastným nákladom. Väčšinu svojich historických prác (niektoré zasahujú i do oblasti všeobecných dejín) vydal v tridsiatych rokoch — čo ostatne zodpovedá vtedajšiemu všeobecnému záujmu o dejiny. V tomto období bol v slovenských pomeroch významný jeho článok *Rozklad idey národa ako duchovnej hodnoty*, ktorý vyšiel roku 1938 v trojčísle Slovenských smerov⁵. Nakoniec, ale predsa i tu Mirko Novák preferoval určitú špeciálnejšiu, priamo k človeku ako takému smerujúcu — totiž axiologickú — problematiku. Takto sú zamerané jeho práce

*Kantův kriticismus a problém hodnoty, K počátkům filosofie duchovních hodnot u Němců*⁶, *Hodnoty a dějiny* (Praha 1947) a naposledy súbor esejí *Být národem* (Brno, Blok 1969). Sama estetická problematika totiž nesie so sebou určitý axiologický aspekt — v súvislosti s otázkami estetických a umeleckých hodnôt, ich vzniku a historických premení. Celá oblasť umenia a kultúry predstavuje súbor takýchto hodnôt, ktorý napriek svojej historickej premenlivosti má nadčasový a nadnárodný význam — predstavuje svet, vytváraný človekom pre človeka, apelujúci na ľudský zmysel pre krásu a cit spolupatričnosti.

Nemali sme v úmysle podať nejaký vyčerpávajúci rozbor diela profesora Mirka Nováka, ani komplexne zhodnotiť jeho význam. Na takomto malom priestore by to bolo aj nemožné; myslím však, že sme povedali to najdôležitejšie, čo treba o bádateľovi povedať pri jeho vzácnom jubileu, ktoré sme si chceli aspoň takto pripomenúť.

E. Botánková

JOHANNES KEPLER (1571—1630)

Možno sa azda pozastaviť nad tým, že filozofický časopis si pripomína 400. výročie narodenia tohto veľkého prírodovedca, predovšetkým astronóma. Čo mal Kepler spoločné s filozofiou? Dejiny filozofie ho doteraz nezaradili medzi svoje postavy, hoci Kepler bol vraj filozofom, dokonca takým, že Leibniz si jeho význam ako filozofa prírody veľmi vážil a povedal, že Kepler si ani neuvedomuje, aký je bohatý. Kepler bol totiž hlbavej povahy, svoje prírodovedecké výskumy podkladal najmä teologickými špekuláciami a pritom, prirodzene, zabiehal aj do metafyziky. Okrem toho mal aj filozofický rozhľad.

Ako mysliteľ, poplatný ešte vo všeličom renesancii, poznal aj jej filozofické vzory, antiku a z nej zvlášť dobre platonizmus a najmä pytagoreizmus, ktorý ho ovplyvnil negatívne i pozitívne. Jeho prvé dielo, *Tajomstvo sveta*, je viac filozofickou, pytagorejsko-platónskou špekuláciou, než triezvou prírodovedeckou úvahou. Ale Kepler poznal aj renesančnú filozofickú tvorbu a Mikuláša Kuzánskeho nazýval božským. Spájala ho s ním nielen záluba v špekulácii o geometrických vzťahoch medzi vecami. Kepler mal aj sklon k panteizmu alebo aspoň k deistickému chápaniu sveta ako božieho diela, v ktorom boh-stvoriteľ zanechal svoju stopu. Poznávať zmysluplný svet znamená teda poznávať aj boha. Astronómi boli Keplerovi božími kazateľmi, poznávatelmi boha vo hviezdnom svete.

⁴ Praha, Česká akademie věd a umění 1932.

⁵ Tiež v avantgardnom zborníku *Áno a nie*, 1938.

⁶ V Bratislave 1936, v edícii *Spisy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*.